

På tværs af grænser

Af forstander Lars Andersen, Udviklingscenter Familiehusene & konsulent Lenie Persson

I artiklen beskrives det, at man i Greve Kommune har gjort op med konsensus tankegangen mellem forskellige faggrupper, som arbejder og samarbejder med familier i misbrug. Den udviklede metode resulterer vellykkede samspil, hvor familierne under hele forløbet er inddraget i timingen af de forskellige initiativer, som giver familierne mulighederne for at skabe de nødvendige forandringer for at komme ud af misbrug.

Hvorfor på tværs

Siden 2002 har man i Greve Kommune haft særlig fokus på familier i misbrug. Det gælder såvel den indholdsmæssige side af indsatsen som den del, der drejer sig om, hvordan forskellige instanser og fagpersoner som typisk kommer i spil i disse sammenhænge, arbejder sammen. Det er erfaringer fra arbejdet med at udvikle metoder til den sidstnævnte del, der er fokus for denne artikel. Baggrunden for den særlige opmærksomhed på feltet er velkendt. For det første er der typisk i dette problemfelt involveret rigtig mange instanser og fagpersoner, som bidrager med forskellige professionssyn og dermed ikke sjældent konfliktende koder at kommunikere ud fra. For det andet er det erkendte erfaringer fra det hidtidige arbejde, at disse forhold ikke sjældent har resulteret i vanskeligt samspil instanserne imellem, samt endog i fraværende effekter af samspillet, som ville kunne dokumenteres at komme de involverede familier til gavn.

Med baggrund heri igangsatte Greve Kommune i 2002 et pilotprojekt med det formål at udvikle metoder til at etablere et egentligt flerfagligt samarbejde omkring familier i misbrug. Den overordnede ide var på den ene side at fremme koordineringen mellem de professionelle, og på den anden side at hæmme, at der blev iværksat tiltag, der kunne komme i vejen for hinanden. En sådan praksis skulle kunne benyttes som arbejdsredskab, når der hos en fagperson i kredsen af de mange mulige, enten er viden eller mistanke om, at rusmidler er en del af en families samlede problemkompleks.

Det var en velkendt, men uønsket erfaring blandt faggrupperne, at de enkelte tiltag blev iværksat uden den nødvendige koordinering med både familien og med andre faggrupper, som også var forpligtede på og kunne presse på for at sætte noget i gang. Dette førte ikke sjældent til, at familierne derfor ikke var i stand til at udnytte tiltag, som kunne komme hulter-til-bulter eller på tidspunkter, hvor det ikke var muligt for familien at benytte dem.

Det var antagelsen, at familier i misbrug herved ville opleve, både at interventionen omfattede hele familiens samlede situation, og at de mange forskellige fagpersoner og instanser koordinerede de forskellige foranstaltninger. Herudover at den konkrete familie ville opleve sig som medansvarlig for den proces, der blev igangsat for at skabe forandring.

Resultaterne af udviklingsarbejdet er i dag implementeret i daglig praksis med familier i misbrug. I det følgende bliver denne praksis beskrevet, ligesom der vil blive givet nogle bud på, hvorfor netop denne måde at arbejde på viser sig at give bedre mening for både den enkelte familie og de involverede fagpersoner end tidligere praksisformer gjorde.

Den koordinerende faggruppe

Når der er viden om eller mistanke om, at en familie har problemer med misbrug, bliver der omgående i regi af Center for Børn og Familier etableret en koordinerende gruppe af relevante fagpersoner. At processen forankres i centeret tilskrives det rationale, at familiens barn eller børn anses for

det væsentligste udgangspunkt for intervention. Den samlede og koordinerende intervention skal undgå, at der udelukkende eller hovedsagelig sættes fokus på de symptomer, som børnene viser på, at der er noget galt i familien. At dette forekommer, er både et velkendt og et veldokumenteret fænomen. Gennem koordineringen skabes der muligheder for at fremme en praksis, hvor det på gruppens møder løbende vurderes og beslutes, hvilket tiltag som først og fremmest familien anser det for sandsynligt vil kunne skabe den ønskede effekt på det konkrete tidspunkt.

I den koordinerende faggruppe vurderer den aktuelle familierådgiver i hver enkelt sag, hvilket *match* af fagpersoner, der vil udgøre den aktuelle families mest hensigtsmæssige aktørkreds. Den konkrete koordinerende gruppe vil derfor bestå af nøglepersoner, der på de rette tidspunkter kan bringe forhold i spil for den aktuelle families behov. Det kan eksempelvis dreje sig om en medarbejder fra Jobcenteret, fra Center for Børn og Familier, en skolelærer, en medarbejder fra klub og SFO, en gademedarbejder, en psykolog, en hjemme-støtteperson. *Match 'et* vil blive foretaget i forhold til den enkelte families situation og behov, ligesom aktørkredsen løbende bliver vurderet og justeret under forløbet.

Familierådgiveren indkalder ved starten af et forløb til et indledende koordineringsmøde. Her gør samtlige deltagere som udgangspunkt rede for hver deres opgave i arbejdsfeltet. Disse forhold nedskrives, så de er kendt af alle. Erfaringer fra pilotprojektet viser ikke overraskende, at det er fornuftigt at udarbejde noter fra arbejdsgruppens møder. Herved sikres "den røde tråd". Der foreligger dokumentation for konkrete aftaler og væsentlige forhold, som det enkelte møde har haft fokus på. Herved undgås det, at de enkelte deltagers egne erindringer og fortolkninger kommer til at styre eller eventuelt konflikte, og dermed forsinker eller afsporer det videre forløb. Endvidere vil man fra møde til møde omgående kunne forholde sig til, hvordan er det gået siden sidst, og hvad der skal justeres for dermed nå frem til næste skridt i forandringsprocessen. Der skal ikke anvendes tid på at genskabe eller forhandle et fælles billede af, hvad de enkelte deltagere havde ment om, hvad der skulle gøres efter det forrige møde.

På det indledende netværksmøde tages der stilling til, om den indkaldte aktørkreds er dækkende for den aktuelle families behov, ligesom man kortlægger kredsen af perifere mulige samarbejdspartnere. Til møderne kan der indkaldes særlige fagpersoner, som ikke indgår i den koordinerende gruppe, men som kan belyse særlige forhold, som er aktuelle i processen med familien. Det kan eksempelvis dreje sig om talepædagog eller en misbrugskonsulent.

Herudover har det vist sig hensigtsmæssigt, at gruppen ikke formulerer konkrete mål og delmål for det kommende fælles arbejde med familien¹. Herved sætter gruppens forskellige fagpersoner sig ud over at skulle forholde sig til de øvrige parters faglige præmisser for at formulere mål. Man overlader til den enkelte at have rede på disse forhold, og forholder sig sammen udelukkende til *hvem gør hvad og hvornår* i forhold til familien. Dette sker ved indledningen af et forløb samt på samtlige de efterfølgende koordinerende møder. Herudover drøftes og aftales det, hvordan disse forhold ikke vil komme til at kollidere eller konflikte. Ved afvikling af et møde, aftales tidspunktet for det næste møde. At gennemføre forløb uden en på forhånd fastlagt mødestruktur, som ellers er gængs praksis for at fagpersoner kan tilrettelægge deres arbejde hensigtsmæssigt, har vist sig at give muligheder for at lægge møderne, når progressionen i forløbet taler for at mødes. Og altså ikke den anden vej rundt at lade en fastlagt mødekalender styre forløbet.

---

¹ Den enkelte familie opstiller mål og delmål for forløbet i samspil med de respektive faggrupper, som er involveret i gennemførelsen af forandringsprocessen.

Samtlige forhold bliver drøftet og aftalt med familien. Erfaringerne fra pilotprojektet har vist, at dette foregår mest hensigtsmæssigt ved, at familien deltager i møderne med den koordinerende gruppe. Herved opnås det, at familien bliver en reel aktør i forhold til, hvad der sættes i spil under forløbet. For det andet udgås en forsinkende formidlings- og orienteringsfase, som tillige vil blive præget af den faggruppeorientering, der vil udføre formidlingen. Med familiens inddragelse i de koordinerende møder viser erfaringerne, at familien opfatter sig som fuldgyldige og ligeværdige aktører i forløbet.

Når det konkrete forløb med familien er afsluttet, og opgaven er løst, nedlægger den koordinerende gruppe sig selv.

Hvorfor fremhæve metoden?

Familierådgiverne hævder, at den beskrevne metode er den bedste arbejdsform, de endnu har anvendt i forhold til familier i misbrug. Dette gælder både i forhold til vidensdeling, koordinering af arbejdet og til samarbejde. Samarbejde forstås her som familiens udbytte af at være i berøring med mange og forskellige instanser og professioner.

Herudover siges det, at arbejdsformen i høj grad tilgodeser, at børnene ikke alene ses som symptom-bærere af familiens problemkompleks. Det er en veldokumenteret sag at i forløb med familier i misbrug, rettes den særlige opmærksomhed oftest på de voksne og deres problemer. Ligesom tiltagene i form af afrusning, behandling, terapi eller andet i sagens natur er rettet mod de voksne misbrugere. Børnenes adfærd og vantrivsel er derimod ofte udelukkende indgangsvejen til, at man får øje på problemerne. Men med den her beskrevne praksis skabes der muligheder for at holde fokus på, at også børnene får hjælp til at udvikle sig og trives på trods af, at familien har misbrugsproblemer.

Endelig peges der på, at det er afgørende, at den koordinerende gruppe ikke skal træffe overordnede fælles beslutninger, som funderes på en fælles faglig referenceramme eller fælles faglige værdier. Enhver byder tværtimod ind med sit specielle faglige felt og sin professions forståelser og metoder, som således kommer til at stå ved siden af hinanden og kan inddrages og supplere hinanden. Det har vist sig, at man herved hæmmer tidligere uønskede praksisformer, hvor man har brugt kræfter på at kæmpe om definitionsmagten til de ”rigtigste” forståelser og metoder. Her er ingen behov for at facilitere konfrontationer eller konflikter af denne type. De forskellige professioner anerkendes og respekteres af de øvrige deltagere i gruppen.

Familier, der indgik i pilotprojektet peger på, at netop koordineringen af en flerfaglig indsats har kunnet resultere i, at familien er blevet fastholdt i at arbejde med at afvikle misbruget. Det afgørende er også her, at der er stort fokus på børnene. Samtidig spiller det afgørende ind, at de forskellige tiltag, der iværksættes under processen, ikke modarbejder hinanden. Dette sker netop ikke, fordi aktørerne på koordineringsmøderne afstemmer og justerer med hinanden og ikke mindst med familien, hvordan og hvornår de konkrete tiltag vil have de bedste muligheder for at kunne gennemføres. Der er således på *effektsiden* tale om en *helhedsorienteret* indsats, hvor der på *processiden* lægges vægt på at fastholde *forskelligheden* hos de involverede parter.

Hvorfor virker det?

Den beskrevne metode har endnu ikke været genstand for en systematisk evalueringsproces. Alligevel vil der afslutningsvis blive givet nogle bud på, hvorfor samtlige parter oplever, at det virker at

anvende metoden med en flerfaglig koordinerende gruppe. Ingen tvivl om, at de involverede parter har forskellige interesser og indfaldsvinkler til problemfeltet og situationen omkring en familie i misbrug. Netop derfor kan det udfordre gængs konsensus-tænkning, fælles-sprog og fælles-værdigrundlags tankegange at se nærmere på de implicerede parters egne forklaringer.

I familiens optik er flere forhold afgørende for, om den overkommer at komme ud af et misbrug. Det drejer sig først og fremmest om, at familien selv er med i alle drøftelser og prioriteringer. At familiens egne vurderinger af, om og hvornår konkrete initiativer kan gennemføres bliver lyttet til og taget alvorligt.

For det andet er det afgørende for familien, at der er et helhedsfokus på den samlede families situation, samtidig med at indsatsen sammensættes af og orkestreres med forskellige og *timede* input. Her spiller de rette prioriteringer en afgørende rolle for, om den konkrete indsats giver den ønskede effekt. Det skal i den konkrete situation nøje vurderes, hvornår fx en eventuel afgiftning har udsigter til at lykkes. Det hænger ikke nødvendigvis sammen med, hvornår der snarest opnås en plads på en institution. Det kan også dreje sig om at vurdere *timing* af et eventuelt jobtræningsforløb, som ikke må kollideres med fx muligheden for et nødvendigt behandlingsforløb.

Erfaringerne fra pilotprojektet viser, at uden familiens egne vurderinger, engagement og ansvarlighed for gennemførelsen af de enkelte tiltag, vil den samlede fagpersonkreds og dens intervention næppe have nogen let gang på jorden.

Hvad angår fagpersonkredsen, vil der i kraft af de mange og forskellige professioner, være en række ikke sjældent konfliktende forhold i spil. De tidlige omtalte fagpersoner har forskellige faglige referencerammer og kan desuden repræsentere konfliktende interesser. Formålet med intervention fra eksempelvis Jobcenter og Center for Børn og Familier er beskrevet i lovgrundlag og vejledninger, som ikke nødvendigvis spiller sammen på samme tidspunkt.

Det er således erfaringen fra pilotprojektet, at når de enkelte aktører i den koordinerende gruppe anerkender og respekterer de øvrige aktørers anderledes forudsætninger, da er der grundlag for *alene* at forholde sig til, hvornår hvem gør hvad, for at det vil give den ønskede virkning for familiens samlede situation. Det vil i praksis sige, at selvom eksempelvis skolen er utålmodig i forhold til, at der her og nu sker afgørende forandringer for barnet, vil skolen alligevel skulle kunne se i øjnene for en tid, at bevare forhåbningerne og afvente med egne aktioner til *timing* er i orden. Erfaringen viser, at når der er drejet på andre knapper, da vil der være udviklet de nødvendige forudsætninger for at arbejde videre.

Herudover viser erfaringerne fra pilotprojektet, at en væsentlig betingelse for at metoden skaber reelle resultater med familier i misbrug, er nøje forbundet med, at samtlige nøglepersoner til enhver tid i forløbet er kendt med, hvad de øvrige aktører foretager sig. Der er ingen tomgang eller flaskehalse. Prioritering og *timing* er i orden. De aktuelle tiltag er kendt og aftalt på møder, hvor samtlige er til stede. Forløbet er netop koordineret.

Som det skete her

Ole bliver visiteret til Udviklingscenter Familiehusenes skole, fordi folkeskolen ikke længere kan magte de vanskeligheder, som drengen har både fagligt og socialt. Han går i tredje klasse, men kan ikke læse. Han er voldelig og lever lidt i sin egen verden. Sådan beskrives symptomerne på, at der noget galt i familien.

Efter et par måneder indleder Oles moder en række familiesamtaler med en medarbejder i Familiehusene. Ved den første samtale fortæller moderen om mandens alkoholmisbrug. Senere beretter moderen, at begge forældre er årelange misbrugere af hash. Dette har stået på, siden Oles storebror var et par år gammel. Ingen i hjælpesystemerne har været klar over disse forhold, som dog nu følges op med, at forældrene får tilknyttet en misbrugskonsulent.

Sideløbende hermed fortsætter Ole i Familiehusenes skole. Her arbejdes der med en systemisk indfaldsvinkel, hvilket indebærer at Ole bliver set som *en del* af en familie. Og skolen som *en del* af Oles og familiens liv.

Familiehusenes skole samarbejder med familien om at skabe de ønskede forandringer, således at Ole kan vende tilbage til folkeskolen. Efter forældrene er gået i gang med afvænnning og afvikling af et liv i misbrug, udvikler Ole sig med stor hast til et alderssvarende fagligt og socialt niveau. Han er herefter hurtigt parat til at komme i skolepraktik med henblik på at vende tilbage til sin tidligere skole.

Et halvt år efter at Ole er vendt tilbage til folkeskolen sammensættes en koordinerende gruppe med repræsentanter fra alle de instanser, som samarbejder med familien om at fastholde en tilværelse uden misbrug. Det besluttet på dette tidspunkt at oprette en koordinerende gruppe med baggrund i Socialforvaltningens erfaringer med faderen, som her er både kendt og frygtet. Herudover anses den ældste dreng ligeledes for truet i forhold til at ende i misbrug.

Den koordinerende gruppe fungerer under hele forløbet, hvor faderen flere gange vender tilbage i misbrug, som gør ham både uligevægtig og voldelig. Moderen flytter i en periode med børnene ind i Familiehusenes afdeling Forældrehusene. Den koordinerende gruppe *aftaler og timer* støtten til familien, således at børnene fastholder deres skolegang, fritidsaktiviteter og kammerater. Ligesom gruppens fagpersoner fastholder og *timer* tiltag i forhold til afvænningstilbud og jobtilbud til faderen.

I dag er hele familien samlet. Både faderen og moderen er kommet ud af misbrug og er i arbejde. Begge børn fungerer i deres skoler og fritidsaktiviteter. At det forholder sig sådan, tilskrives metoderne til at inddrage forældre i at *samarbejde* om at opnå de ønskede og nødvendige forandringer samt de forskellige instansers *koordinerede samspil* om at støtte familien.

Litteratur der bl.a. har inspireret under udarbejdelsen af artiklen:

Inge M. Bryderup: Drop Afmagten - socialpædagogisk arbejde, De Unges Hus, Roskilde Amt. Danmarks Pædagogisk Institut. 1999

Charlotte Højholt (red.): Forældresamarbejde. Forskning i fællesskab. Dansk Psykologisk Forlag. 2005

Niklas Luhmann: Sociale systemer. Hans Reitzels Forlag. 2000

Ressourcecentre. Én indgang til samlet støtte for børn, unge og deres familier. Socialpædagogernes Landsforbund. 2005